

vrednoti kot narečno obliko.¹ K pomanjkljivostim te vrste bi šteli primere z vseh ravnin jezikovnega ustroja (*po vodó, kra-sán, óča, volcjé, čigáver, globóčji, méčji, gláje* itn.). Metoda konfrontacije naj bi načeloma izhajala iz strukturne samobitnosti obeh jezikov, kakršenkoli odklon od tega kaže na nepoznavanje zakonitosti in uzusa enega ali drugega jezika. (Prim. na strani 91 v slovenščino prevedeno obliko slovaškega predpreteklika »*bol som býval*« v »*sem bil bil*« — v obliko, ki je v slovenskem jeziku sploh ni.)

Druga značilnost Hečkove gramatike, ki jo gre kritično ocenjevati, ima globlje vzroke. *Anahronistična odmevnost* njegove slovnice bi bila nekoliko manjša, če bi izšla brž po nastanku oziroma bi tega prizvoka ne bilo, če bi si avtor zadal višje strokovne in teoretične ambicije, ki bi prerasle znanstveno neobdelanost slovenskega knjižnega jezika. V. Hečko izhaja iz teoretičnih osnov slovaške gramatike (E. Pauliny, J. Ružička, J. Štolc) in v tej luči spremlja tudi nekatere nejasnosti v opredelitvah gramatičnih pojavov našega jezika. Sklicuje se na slovensko slovnico treh avtorjev (Bajec, Kolarič, Rupel) in na avtorje J. Jurančiča, J. Skrbinska ter (v obrobni primerih) na J. Toporišiča. Pri interpretaciji slovnicih oblik slovenskega jezika mu je glavni vir slovenska slovnica treh avtorjev (navajanje *železnega naklona, srednjega načina, pomanjkljiv fonološki opis fonema v in njegovih alofonov, zastarela gramatična terminologija*) in je pri tem prezrl učbenike J. Toporišiča, ki so izhajali v šestdesetih letih in so na našete pojave gledali drugače. Jedro Hečkovega polemično kritičnega odnosa velja vsekakor besednovrstnim vprašanjem. Pri podajanju besednih vrst slovenskega jezika je Hečko le deloma sledil razporeditvi v slovaški gramatiki (npr. *interpretacija zaimkov, nedoločnih števnikov*), saj pod naslovom *Prislov* ponovno omenja *količinske in miselne prislove* (= členke), kot jih razlaga slovenska slovnica treh avtorjev. Posebej se V. Hečko ustavlja ob dvojici slovenskih zaimkov *kdó, káj, kák(šen)* — *nekdó, nekaj nekákšen* in skuša pojasniti razlike med njimi na skladensko poudarni ravnini. Zaimski besedni vrsti so jezikoslovne raziskave šele v tem desetletju posvetile posebno pozornost.² V Toporišičevi razpredelnici pridevniških zaimkov so omenjene dvojice zaimkov v razredih *poljubnostnih* (*kák(šen)*, *kateri*, *čigav*, *koli-ko*) in *nedoločnih* (*nekakšen*, *nekateri*, *neki*, *nekoga*, *nekoliko*) zaimkov. Razlike med

navedenima skupinama slovenskih zaimkov so v *različnih aspektih denotacije*³, t. j. v vrsti poimenovalnega odnosa do predmetnosti (njej nasprotna relacija je designacija). Prav tako bo kot denotatorje treba raziskati skupino slovenskih pridevnikov z določno in nedoločno obliko, kajti problem nedoločnih (kratkih) oblik pridevniških besed s končnico -ø in določnih (dolgih) s končnico -i v moškem spolu ednine se kaže tudi v Hečkovi kontrastivni gramatiki (str. 55) in ga je kot nejasnega v slovenskem jeziku nakazal na lanskem seminarju slovenskega jezika, literature in kulture J. Toporišič.⁴

V naši oceni ni mogoče obravnavati vseh spornih mest v Hečkovem učbeniku (v akcentološkem pogledu je zamolčano tonemsko naglaševanje, v poglavjih o besedotvornih morfemih je neumestno navajanje sestavljenih predpon pri glagolih — *preob-, prena-, poraz-*; površna je pomenska klasifikacija veznikov itn.). Učbenik ne zajema sintaktične ravnine slovenskega jezika, prikazan pa je v prevedenih slovnicih primerih vsaj v malem pomenski plan slovenščine (glej nekaj napačnih prevodov na str. 75 — precéj »mnoho«, dokáj »mnoho«, práv »velmi«, kár »velmi«).

Če odštejemo vse očitane slabosti, ima gramatika vendarle objektivno vrednost: bogata paradigmatika slovnicih oblik slovenskega jezika bo Slovakom, ki jih zanima naš jezik, vseeno dobrodošla. Skupaj z učbenikom Slovensko berilo bo kakorkoli vznemirila zanimanje za slovenski jezik in literaturo. Nemara bosta oba učbenika vzpodbudila tudi Slovence, da bolj odprejo vrata slovaški kulturi.

Albinca Lipovec
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Iz zbirke Otok in knjiga

Martina Šircelj: *O knjigah in knjižnicah za mladino. Mladinska knjiga, Ljubljana 1977. 119 str. (Otok in knjiga 7.)*

V knjigi Martine Širceljeve je zbranih enajst prispevkov, ki so nastali ob različnih

¹ F. Bezlaj, Etimološki slovar slovenskega jezika, I, A—J, Ljubljana 1977, str. 175.

² Jože Toporišič, Slovenske zaimske besede, JIS, leto 1974/75, št. 5, str. 117—119.

³ Zdeněk Hlavsa, Denotace objektu a její prostředky v současné češtině, Academia, Praha 1975.

⁴ Jože Toporišič, Imenska določnost v slovenskem knjižnem jeziku, Slavistična revija, leto 1978, št. 3, str. 287—303.

priložnostih: predavanje na seminarju za učitelje idrijskih šol (O mladinski književnosti), zapis o obletnici Pionirske knjižnice (Dvajset let Pionirske knjižnice v Ljubljani) itd. Po obsegu in vsebini so si dokaj različni, saj gre včasih le za kratke sestavke pretežno informativne vrednosti (Paul Hazard, Dvajset let Pionirske knjižnice v Ljubljani), včasih pa za kritične, literarnozgodovinske in teoretske prispevke (Patriotizem v mladinski književnosti, Pravljica od nekdaj do danes). Vsem zapisom pa je skupno to, da so nastali iz avtoričinih izkušenj pri njenem večletnem delu v Pionirski knjižnici, ki je narekovalo tudi poglobljeno strokovno ukvarjanje s to problematiko.

Tako avtorica že uvodoma navaja svoja spoznanja, kaj je potrebno pri delu z otroki in knjigo. To je predvsem razumevanje otroškega miselnega in čustvenega sveta, spoznanje, da imajo ustrezno otroškemu duhovnemu svetu tudi knjige za otroke specifične lastnosti, in zavest o pomembnosti knjižnic za otroke, ki so lahko »neizčrpen vir miselnih in čustvenih užitkov za otroke in zanimivega dela za tiste, ki v njih delajo«. (6)

Izhajajoč iz teh spoznanj avtorica sestavke v svoji knjigi strne v dve tematski skupini. V prvi so prispevki, ki se ukvarjajo s svojskimi lastnostmi mladinske književnosti, z njenimi oblikami in zvrstmi, obravnava nekatere avtorje in ubeseditev nekaterih specifičnih snovi v naši sodobni mladinski književnosti (npr. patriotizem). Po udari, da pri mladinski književnosti ne gre za neko manjvredno literarno zvrst: »Mladinska knjiga je bila napisana kot vsako drugo literarno delo in je postala mladinska zato, ker je osvojila določeno publiko in ta publika so otroci.« (8) Kritično opozori tudi na napake, ki jih povzročajo preveč tendenčno prikazovanje patriotizma v mladinski književnosti, in na slabosti, ki jih marsikdaj doživi ubeseditev tematike NOB. Taka književna dela se prehitro sprevržejo v pustolovske zgodbe, ki zatemnijo pravi značaj NOB in skrivencijo idejo patriotizma.

V prvem delu knjige ima vsekakor zelo pomembno mesto obsežen članek Pravljica od nekdaj do danes, ki izčrpno razčlenjuje obnašanje te literarne vrste skozi zgodovino, od izrazito ljudske pripovedne oblike vse do moderne umetne pravljice, pri čemer se razvoj slovenske pravljice ne razlikuje mnogo od evropskega. Prispevek

ima, kot pravi avtorica, namen biti »v pomoč tistim, ki se s pravljico kot otroškim branjem srečujejo po poklicni ali ljubiteljski dolžnosti«. (47) Ta namen je obsežni članek zagotovo izpolnil, zlasti ko analizira različne okoliščine, ki so pripomogle k temu, da je pravljica iz ljudske zvrsti postala otroška in kako se je potem razvijala. Članek daje torej jasne in zadovoljive odgovore na marsikatero vprašanje, ki si ga pri svojem delu zastavi razlagalec mladinske književnosti. Le-tega avtorica usmeri tudi k iskanju odgovorov pri drugih avtorjih, npr. pri še vedno aktualnem Paulu Hazardu, zlasti pa pri samih umetnikih in njihovih delih (H. Ch. Andersen, Opozorilo na neko književno delo).

Drugi tematski krog v tej knjigi pa sestavljajo prispevki, posvečeni knjižnicam za otroke. (Avtorica tako navaja standarde za šolske knjižnice in poudarja njihovo nadvse pomembno vlogo pri dajanju vseh vrst informacij.) Opozarja tudi na vlogo knjižničarja pedagoga. Zaveda se, da je do idealnega ali vsaj normalnega stanja še daleč, zato tudi predlaga nekaj rešitev v okviru obstoječih javnih knjižnic, ki jih pretežno obiskujejo mladi bralci. Tudi te bi lahko postale središče kulturnega življenja mladih in bi tako še bolj opravičile svoj status dejavnosti posebnega družbenega pomena.

Vsi ti članki so izčrpen in kritičen prikaz pomanjkljivosti, podkrepljen s stvarnimi podatki, so pa tudi strokoven kažipot vsem tistim, ki odločajo o knjižnicah za mlade ali pa v njih delajo. Delo knjižničarja predstavi kot živo, angažirano in neprecenljivo pedagoško pomembno, kar pa je poleg strokovnih napotkov za marsikoga tudi moralna vzpodbuda.

IZ VSEGA Povedanega lahko strnemo, da imamo pred seboj strokovno zavzeto napisano zbirko sestavkov, ki tvorijo smiselno celoto, dasi so nastajali vsak zase in ob različnih priložnostih. Prav gotovo bodo marsikoga, ki se ukvarja s književnostjo za otroke, seznanili z nekaterimi osnovnimi značilnostmi te književnosti (zlasti proze) ter mu nevsiljivo svetovali, kako naj se loti njenega branja in posredovanja. Zaradi bolj poljudne kot ozko znanstvene usmerjenosti bo knjiga dostopna širokemu krogu bralcev, ki se ukvarjajo z estetsko vzgojo mladih.

Boža Krakar-Vogel
Ekonomsko srednja šola v Ljubljani